

ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ (Κεφάλαια 13-15)

XIII, 1-3

Διηγῆσομαι δὲ καὶ ἦν ἐπὶ στρατιᾶς ὁ Λυκούργος βασιλεῖ δύναμιν καὶ τιμὴν κατεσκεύασε. πρῶτον μὲν γὰρ ἐπὶ φρουρᾶς τρέφει ἡ πόλις βασιλέα καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ· συσκηνοῦσι δὲ αὐτῷ οἱ πολέμαρχοι, ὅπως ἀεὶ συνόντες μᾶλλον καὶ κοινοβουλῶσιν, ἦν τι δέωνται· συσκηνοῦσι δὲ καὶ ἄλλοι τρεῖς ἄνδρες τῶν ὁμοίων· οὗτοι τούτοις ἐπιμελοῦνται πάντων τῶν ἐπιτηδείων, ὡς μηδεμία ἀσχολία ἦ αὐτοῖς τῶν πολεμικῶν ἐπιμελεῖσθαι. ἐπαναλήψομαι δὲ ὡς ἐξορμᾶται σὺν στρατιᾷ ὁ βασιλεύς. θύει μὲν γὰρ πρῶτον οἴκοι ὧν Διὶ Ἀγήτορι καὶ τοῖς σιοῖν [αὐτῷ]· ἦν δὲ ἐνταῦθα καλλιερῆσι, λαβὼν ὁ πυρφόρος πῦρ ἀπὸ τοῦ βωμοῦ προηγείται ἐπὶ τὰ ὄρια τῆς χώρας· ὁ δὲ βασιλεὺς ἐκεῖ αὖθις θύεται Διὶ καὶ Ἀθηνᾷ. ὅταν δὲ ἀμφοῖν τούτοις τοῖν θεοῖν καλλιερηθῇ, τότε διαβαίνει τὰ ὄρια τῆς χώρας· καὶ τὸ πῦρ μὲν ἀπὸ τούτων τῶν ἱερῶν προηγείται οὔποτε ἀποσβεννύμενον, σφάγια δὲ παντοῖα ἔπεται. ἀεὶ δὲ ὅταν θύηται, ἄρχεται μὲν τούτου τοῦ ἔργου ἔτι κνεφαῖος, προλαμβάνειν βουλόμενος τὴν τοῦ θεοῦ εὐνοίαν. πάρεισι δὲ περὶ τὴν θυσίαν πολέμαρχοι, λοχαγοί, πεντηκοντῆρες, ξένων στρατάρχαι, στρατοῦ σκευοφορικοῦ ἄρχοντες, καὶ τῶν ἀπὸ τῶν πόλεων δὲ στρατηγῶν ὁ βουλόμενος·

Θα αναφέρω τώρα με τι κύρος περιέβαλε ο Λυκούργος τον βασιλιά, όταν ακολουθεῖ το στράτευμα, και τι μέτρα πήρε για την διαφύλαξη της τιμής του. Κατὰ πρῶτον ὅταν βρίσκεται σε εκστρατεία η πολιτεία με δημόσια δαπάνη συντηρεῖ τον βασιλιά και το επιτελεῖο του. Στην ἴδια σκηνή με τον βασιλιά βρίσκονται οι πολέμαρχοι, για να συσκέπτονται περισσότερο αφού συνεχῶς βρίσκονται μαζί, σε περίπτωση που παραστεί ἀνάγκη. Στην ἴδια σκηνή βρίσκονται και τρεις ἄνδρες ἀπὸ τους ὁμοίους. Αυτοὶ φροντίζουν ὅ,τι χρειάζονται ἐκεῖνοι, για να μην τους απασχολεῖ τίποτε ὥστε να ασχολοῦνται με τις πολεμικὲς υποθέσεις. Θα επαναλάβω λοιπὸν με ποιὸν τρόπο ξεκινᾷ ο βασιλιάς μαζί με το στράτευμα για εκστρατεία. Κατ' ἀρχὴν ἐνῶ ἀκόμη βρίσκεται στην πατρίδα στον Δία τον Ἀγήτορα και στους Διοσκούρους. Ἀν ἐκεῖνη την στιγμή πάρει ἀπὸ τις θυσίες καλὸ οἰωνό, ο πυρφόρος παίρνει φλόγα ἀπὸ τον βωμό και φτάνει πρῶτος στα σύνορα της χώρας. Κι ο βασιλιάς ἐκ νέου θυσιάζει στον Δία και στην Ἀθηνά. Ὅταν πάλι θυσιάσει σ' αὐτοὺς τους θεοὺς και πάρει καλὸ οἰωνό, τότε περνᾷ τα σύνορα της χώρας. Και η φλόγα ἀπὸ αὐτὲς τις τελετὲς πηγαίνει μπροστὰ χωρὶς ποτέ να σβήνει, και ακολουθοῦν παντός εἶδους σφάγια. Κατὰ κανόνα ὅταν ο βασιλιάς θυσιάζει, ἀρχίζει αὐτὴν την ιεροτελεστία ὅσο εἶναι ἀκόμη νύχτα, διότι θέλει να προκαταλάβει την εὐνοία του θεοῦ. Και παρευρίσκονται την ὥρα της θυσίας πολέμαρχοι, λοχαγοί, πεντηκοντῆρες, στρατηγοὶ των μισθοφορικῶν στρατευμάτων, οι επικεφαλῆς του ἀγῆματος των μεταφορῶν, και ὅποιος θέλει ἀπὸ τους στρατηγούς των συμμαχικῶν πόλεων.

ἦν δύναμιν κατεσκεύασεν: πλάγια ἐρώτηση ἀντικείμενο στο διηγῆσομαι. **ἐπὶ στρατιᾶς:** 'ὅταν βρισκόταν στο στράτευμα'. **ὅπως...κοινοβουλῶσιν:** τελικὴ πρόταση. **ἦν τι δέωνται:** υπόθεση για την ἐπαναλήψη παρὸν μέλλον. Η ἀπόδοση ἐννοεῖται με οριστικὴ ἀπὸ το κοινοβουλῶσιν. **τῶν ὁμοίων:** γενικὴ διαιρετικὴ. **τούτοις:** δοτικὴ χαριστικὴ. **ὡς μηδεμία ἀσχολία ἦ:** τελικὴ πρόταση, 'ἀσχολία ἐστὶ μοι ἐπιμελεῖσθαι τῶν πολεμικῶν = εἶμαι ἀπασχολημένος με κάτι, ὥστε να βρω χρόνο να φροντίσω για τον πόλεμο', δηλ. λόγω της ἀσχολίας μου δεν ἔχω χρόνο να φροντίσω για τον πόλεμο. Εδῶ: 'για να μην ἔχουν την παραμικρὴ ἀπασχόληση, ἔτσι ὥστε να βρίσκουν χρόνο να φροντίζουν για τον πόλεμο', το ἐπιμελεῖσθαι συμπερασματικὸ ἀπαρέμφατο. **ὡς ἐξορμᾶται ὁ βασιλεύς:** πλάγια ἐρώτηση ἀντικείμενο στο ἐπαναλήψομαι. **οἴκοι:** ἐν Λακεδαίμονι. **καὶ τοῖς σιοῖν [αὐτῷ]:** η γραφή των χφφ. εἶναι καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ, δηλ. 'μαζί με τους θεοὺς που περιβάλλουν τον Δία'. Δεδομένου ὅμως ὅτι δεν γνωρίζουμε θεοὺς που να περιέβαλλαν τον Δία, η γραφή των χφφ. ἀπορρίφθηκε, η δοτικὴ αὐτῷ διαγράφηκε, και υιοθετήθηκε πάντοτε

υποθετικά η γραφή και τοῖς σιοῖν. Ἡ διόρθωση ἐγίνε ἐπὶ τῇ βάσει τῆς λογικῆς ὅτι στὸν Ξ. ἀπαντᾷ ἡ γραφή τῶ σιῶ ὡς δυικός ἀριθμός τοῦ οὐσιαστικοῦ ὁ σιός, πού ἐίναι ὁ Λακωνικός τύπος γιὰ τὴν λέξη θεός (Αριστ. Λυσ. 81, 174). Οἱ θεοὶ πού υπονοοῦνται στὸ συγκεκριμένο χωρίο ἐίναι οἱ Διόσκουροι, οἱ ὁποῖοι ἔχαιραν ἰδιαιτέρας τιμῆς στὴν Σπάρτη ὄντας ἀδελφοὶ τῆς Ελένης. **πῦρ ἀπὸ τοῦ βωμοῦ:** ἡ φωτιά με τὴν ὁποίαν ἐγίνε ἡ θυσία στὴν Σπάρτη πρὶν τὴν ἀναχώρηση τοῦ στρατεύματος, ἐπρεπε νὰ ἀκολουθήσει τὴν ἐκστρατεία, διότι ὡς μέσον καθαρμοῦ θεωροῦσαν ὅτι θὰ τοὺς βοηθήσει στὴν ἀντιμετώπιση οἰουδήποτε προβλήματος συναντήσουν. Με τὴν μεταφορὰ καὶ τὴν προστασία τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ πυρός ἦταν ἐπιφορτισμένος ὁ πυρφόρος, ἓνα ἀξίωμα μέσα στὸ στράτευμα ἰδιαιτέρως τιμητικό. **ὅταν...καλλιερηθῇ:** ὅταν γίνε ἡ θυσία, καὶ οἱ οἰωνοὶ ἐίναι εὐνοϊκοί'. **ἀμφοῖν τούτοις τοῖς θεοῖς:** δυικοὶ ἀριθμοὶ δοτικῇ πτώσει. **ὅταν θύεται, ἄρχεται:** ὁ βασιλεὺς. **κνεφαῖος:** ὅσον τὴν διάρκεια τῆς νύχτας'. Οἱ θυσίαι ἦταν προτιμότερο νὰ γίνονται στὴν διάρκεια τῆς νύχτας, ὅπου στὸ σκότος ἦταν ευκολότερο νὰ ἐξουδετερωθοῦν οἱ δυνάμεις τοῦ κακοῦ, καὶ νὰ προσεταιριστεῖ τὸ στράτευμα τὶς δυνάμεις τοῦ καλοῦ.

XIV

Εἰ δὲ τίς με ἔροιτο εἰ καὶ νῦν ἔτι μοι δοκοῦσιν οἱ Λυκούργου νόμοι ἀκίνητοι διαμένειν, τοῦτο μὰ Δία οὐκ ἂν ἔτι θρασέως εἴποιμι. οἶδα γὰρ πρότερον μὲν Λακεδαιμονίους αἰρουμένους οἴκοι τὰ μέτρια ἔχοντας ἀλλήλοις συνεῖναι μᾶλλον ἢ ἀρμόζοντας ἐν ταῖς πόλεσι καὶ κολακευομένους διαφθεῖρεσθαι. καὶ πρόσθεν μὲν οἶδα αὐτοὺς φοβουμένους χρυσίον ἔχοντας φαίνεσθαι· νῦν δ' ἔστιν οὗς καὶ καλλωπιζομένους ἐπὶ τῷ κεκτῆσθαι. ἐπίσταμαι δὲ καὶ πρόσθεν τούτου ἕνεκα ξενηλασίας γιγνομένας καὶ ἀποδημεῖν οὐκ ἐξόν, ὅπως μὴ ῥαδιουργίας οἱ πολῖται ἀπὸ τῶν ξένων ἐμπίμπλαιντο· νῦν δ' ἐπίσταμαι τοὺς δοκοῦντας πρῶτους εἶναι ἐσπουδακότας ὥς μηδέποτε παύονται ἀρμόζοντες ἐπὶ ξένης. καὶ ἦν μὲν ὅτε ἐπεμελοῦντο ὅπως ἄξιοι εἶεν ἡγεῖσθαι· νῦν δὲ πολὺ μᾶλλον πραγματεύονται ὅπως ἄρξουσιν ἢ ὅπως ἄξιοι τούτων ἔσονται. τοιγαροῦν οἱ Ἕλληνες πρότερον μὲν ἰόντες εἰς Λακεδαίμονα ἐδέοντο αὐτῶν ἡγεῖσθαι ἐπὶ τοὺς δοκοῦντας ἀδικεῖν· νῦν δὲ πολλοὶ παρακαλοῦσιν ἀλλήλους ἐπὶ τὸ διακωλύειν ἄρξαι πάλιν αὐτούς. οὐδὲν μέντοι δεῖ θαυμάζειν τούτων τῶν ἐπιψόγων αὐτοῖς γιγνομένων, ἐπειδὴ φανεροὶ εἰσιν οὐτε τῷ θεῷ πειθόμενοι οὔτε τοῖς Λυκούργου νόμοις.

Κι αν κάποιος με ρωτούσε αν νομίζω ὅτι καὶ τώρα οἱ νόμοι τοῦ Λυκούργου παραμένουν σε ἰσχὺ, αὐτό, μα τον Δία, δεν θα μπορούσα πια με ευθύτητα νὰ το ὁμολογήσω. Διότι γνωρίζω πως στο παρελθόν οἱ Σπαρτιάτες προτιμοῦσαν πιο πολὺ νὰ συνυπάρχουν μεταξύ τους στὴν πατρίδα τους με τὸ νὰ ἔχουν τὰ ἀκρῶς ἀπαραίτητα, παρὰ νὰ καταστρέφουν τὸν χαρακτήρα τους με τὸ νὰ κάνουν τοὺς ἐπιτρόπους σε ἄλλες πόλεις, καὶ με τὸ νὰ θεωροῦν τοῦτο προτέρημα. Καὶ στο παρελθόν ἤξερα καλά ὅτι φοβούνταν νὰ φαίνονται ὅτι ἔχουν στὴν κατοχὴ τους χρυσό, ἐνῶ τώρα ξέρω καὶ κάποιους πού υπερηφανεύονται πού το διαθέτουν. Ξέρω ἐπίσης καλά ὅτι στο παρελθόν ἐξ αἰτίας τῆς κατοχῆς χρυσοῦ ἐδίωχναν ἀπὸ τὴν πόλιν τοὺς ξένους καὶ δεν ἐπέτρεπαν στοὺς Σπαρτιάτες νὰ ταξιδεύουν σε ἄλλες πόλεις, γιὰ νὰ μὴν ἀποκοτούσαν οἱ πολῖτες ἀπὸ τὴν ἐπαρὴ τους με τοὺς ξένους κακὲς σκέψεις. Τώρα ὁμως ξέρω ὅτι αὐτοὶ πού θεωροῦν τοὺς εαυτοὺς τοὺς σημαντικούς, ἔχουν δείξει μεγάλο ἐνδιαφέρον, γιὰ νὰ μὴ πάψουν ποτὲ νὰ κάνουν τοὺς ἐπιτρόπους σε ἄλλες πόλεις. Καὶ υπῆρξε περίοδος πού ἐνδιαφέρονταν γιὰ νὰ ἦταν ἱκανοὶ νὰ ἡγοῦνται, ἐνῶ τώρα πιο πολὺ ἐργάζονται με ποιο τρόπο θὰ ἐξουσιάσουν, παρὰ με ποιόν τρόπο θὰ γίνουν ἱκανοὶ γι' αὐτὰ τὰ πράγματα. Συνεπῶς οἱ Ἕλληνες στὸν παρελθόν ὅταν πῆγαιναν στὴν Σπάρτη παρακαλοῦσαν τοὺς Σπαρτιάτες νὰ ἀναλάβουν τὴν ἡγεσία ἐναντίον ἐκείνων πού ἔδιναν τὴν ἐντύπωση ὅτι ἀδικοῦν. Τώρα ὁμως πολλοὶ ἐκφράζουν τὴν ἐπιθυμία μεταξύ τους στὸ νὰ τοὺς ἐμποδίσουν αὐτοὺς νὰ ξαναπάρουν τὴν ἐξουσία στα χέρια τους. Καὶ

δεν πρέπει να απορεί κανείς καθόλου με αυτές τις κατηγορίες που γίνονται εις βάρος τους, διότι οι Σπαρτιάτες είναι φανεροί πως ούτε στον θεό πιστεύουν, ούτε στους νόμους του Λυκούργου.

Το κεφάλαιο αυτό παρουσιάζει τέσσερα σοβαρά προβλήματα, που καθιστούν την παρουσία του ύποπτη μέσα στο έργο:

1^{ου}) Στην αρχή του 14^{ου} κεφαλαίου ομολογεί ότι οι νόμοι του Λυκούργου 'τώρα' δεν εφαρμόζονται στην Σπάρτη χωρίς να διευκρινίζει που αναφέρεται αυτό το 'τώρα', και πώς συνέβη οι νόμοι αυτοί, που τόσο στενά ήταν συνδεδεμένοι με την βιωσιμότητα της Σπάρτης, έπαψαν να τηρούνται, ενώ σε όλα τα προηγούμενα κεφάλαια από το πρώτο μέχρι το δέκατο τρίτο πουθενά δεν άφηνε το υπονοούμενο για κάτι τέτοιο.

2^{ου}) Στο 14^ο κεφάλαιο ομολογεί ότι οι Σπαρτιάτες έχουν διαφθαρεί στον χαρακτήρα τους, ενώ στα προηγούμενα κεφάλαια πουθενά δεν άφηνε έστω και την παραμικρή υπόνοια για κάτι τέτοιο.

3^{ου}) Στο 7^ο κεφάλαιο ανέφερε ρητά ότι κανείς Σπαρτιάτης δεν επιτρέπεται να έχει στην κατοχή του χρυσό, διότι αυτό τιμωρείται αυστηρά, ενώ στο 14^ο παραδέχεται ότι υπάρχουν Σπαρτιάτες που διαθέτουν ποσότητα χρυσού χωρίς να επισύρεται καμία ποινή γι' αυτούς.

4^ο) Τα κεφάλαια 13^ο και 15^ο παρουσιάζουν το ενιαίο θέμα του ρόλου, της αποστολής και των δικαιωμάτων των Λακεδαιμονίων βασιλέων στην Σπάρτη, και εντελώς αδικαιολόγητα παρεμβάλλεται μεταξύ αυτών των δύο το 14^ο με ένα θέμα τελείως διαφορετικό και ξένο σε σχέση με αυτά τα δύο.

Έχουν γίνει διάφορες απόπειρες για θεραπεία και των τεσσάρων αυτών προβλημάτων, χωρίς όμως κάποια εξ αυτών να συγκεντρώνει την απόλυτη αποδοχή από τους εκδότες και σχολιαστές, με συνέπεια αυτές να αντιμετωπίζονται ως απλές γνώμες χωρίς καθολικά αποδεκτό κύρος.

εί δε τις με έροιτο: ευθύς υποθετικός λόγος με απόδοση το οὐκ ἂν εἴποιμι για την απλή σκέψη. **εἰ καὶ νῦν ἔτι μοι δοκοῦσιν:** πλάγια ερώτηση αντικείμενο στο έροιτο. **ἀκίνητοι:** ὥστε ἀκίνητοι εἶναι τοῦτο..οὐκ ἂν ἔτι θρασέως εἴποιμι: το πρώτο πρόβλημα στο κεφάλαιο αυτό. Και είναι πρόβλημα, διότι δεν αναφέρεται ούτε η χρονική στιγμή του 'ἔτι', ούτε και οι όποιοι λόγοι και αιτίες οδήγησαν την κοινωνία της Σπάρτης στην αθέτηση του συνόλου της νομοθεσίας του Λυκούργου, την στιγμή που για δέκα τρία κεφάλαια πουθενά δεν φάνηκε η παραμικρή διάθεση για κάτι τέτοιο. **αἰρουμένους:** κατηγορηματική μετοχή από το οἶδα. **οἵκοι τὰ μέτρια ἔχοντας:** 'με το να έχουν στην πατρίδα τους τα άκρως απαραίτητα', η μετοχή τροπική. **συνεῖναι:** αντικείμενο στο αἰρουμένους. **μᾶλλον ἤ:** εισάγει β' όρο συγκρίσεως. Οι δύο συγκρινόμενοι όροι: συνεῖναι – διαφθείρεσθαι. **ἀρμόζοντας, κολακευομένους:** τροπικές μετοχές στο διαφθείρεσθαι. **διαφθείρεσθαι:** όπως και το συνεῖναι. Εδώ εμφανίζεται το δεύτερο σοβαρό πρόβλημα του συγκεκριμένου κεφαλαίου, καθώς για πρώτη φορά ακούμε για διεφθαρμένους Λακεδαιμονίους, κάτι που ούτε και ως υποψία δεν υπονοήθηκε στα προηγούμενα δέκα τρία κεφάλαια. Όμως η μετοχή ἀρμόζοντας, η οποία δίνει και τον τρόπο αυτής της διαφθοράς του χαρακτήρα τους, και η οποία μάλιστα εμφανίζεται αμέσως πιο κάτω (ἀρμόζοντες) παρέχει μία καλή ευκαιρία για χρονολόγηση, αν όχι όλου του έργου, τουλάχιστον του συγκεκριμένου κεφαλαίου, αν φυσικά δεχθεί κανείς ότι αυτό το κεφάλαιο γράφτηκε και καταχωρήθηκε μετά την ολοκλήρωσή του. Οι δύο αυτές μετοχές (ἀρμόζοντας - ἀρμόζοντες) εμφανίζουν τους Σπαρτιάτες ως ἀρμοστάς σε άλλες ελληνικές πόλεις, και εμείς ξέρουμε ότι αυτό συνέβη για πρώτη φορά το έτος 412 π.Χ., όταν οι Σπαρτιάτες έστειλαν τον Αλκαμένη ως ἀρμοστήν στην Λέσβο, προκειμένου αυτός να προετοιμάσει την αποστασία της από την σφαίρα επιρροής των Αθηναίων. Τελευταία φορά ήταν το 370 π.Χ. μετά την μάχη στα Λεύκτρα, όπου οι Θηβαίοι αναλαμβάνουν την ηγεμονία της Ελλάδος. Το κεφάλαιο αυτό πρέπει να είναι γραμμένο οπωσδήποτε μεταξύ των ετών αυτών, όχι όμως και ολόκληρο το έργο, αφού δεν αποκλείεται να είναι εμβόλιμο. **φοβούμενους:** κατηγορηματική μετοχή. **φαίνεσθαι:** αντικείμενο στο φοβούμενους. **ἔχοντας:** κατηγορηματική μετοχή στο φαίνεσθαι. **ἔστιν οὗς:** τινάς, αντικείμενο στο εννοούμενο οἶδα. **καλλωπιζομένους:** κατηγορηματική μετοχή από το εννοούμενο οἶδα. Εδώ εντοπίζεται το τρίτο σοβαρό πρόβλημα του κεφαλαίου αυτού, διότι ο ίδιος ο Ξ. ομολόγησε στο 7^ο ότι κανείς

Σπαρτιάτης δεν επιτρέπεται να βρεθεί με κατοχή χρυσού, διότι ο νόμος του Λυκούργου την απαγόρευε ρητώς επιβάλλοντας τις ανάλογες κυρώσεις (δες σχόλια στον 7^ο κεφάλαιο, *‘χρυσίον και ἄργυρον ἐρευνᾶται’*). **γιγνομένης**: κατηγορηματική μετοχή. **ἀποδημεῖν**: υποκείμενο στο απρόσωπο *οὐκ ἐξόν*. **ὅπως μὴ...ἐμπίμπλαιντο**: τελική πρόταση με ευκτική λόγω εξάρτησης από ιστορικό χρόνο. **τοὺς δοκοῦντας**: αντικείμενο στο *ἐπίσταμαι*. **πρώτους εἶναι**: με το *δοκοῦντας*. **ἐσπουδακότας**: κατηγορηματική μετοχή από το *ἐπίσταμαι*. **ὡς μηδέποτε παύονται**: τελική πρόταση με υποτακτική. **ἀρμόζοντες**: κατηγορηματική μετοχή. **ἦν μὲν ὅτε**: *‘και υπήρξε περίοδος που’*. Μία μόνο πρόταση κύρια, καθώς *ἔστιν ὅτε, ἦν ὅτε, ἔστε ὅτε = κάποτε*. **ὅπως ἄξιοι εἶεν**: πλάγια ερώτηση αντικείμενο στο *ἐπεμέλοντο*. **ἄξιοι εἶεν ἡγεῖσθαι**: απαρέμφατο επιρρ. της αναφοράς. **ὅπως ἄρξουσιν ἢ ὅπως...ἔσονται**: δύο πλάγιες ερωτήσεις, που αποτελούν τους δύο όρους σύγκρισης, και οι δύο αντικ. στο *πραγματεύονται*. **ίόντες**: *‘όταν πήγαιναν’*. **αὐτῶν**: με το *ἐδέοντο*. **νῦν δέ...πάλιν αὐτούς**: Μία ακόμη προβληματική πρόταση στο κεφάλαιο αυτό. Το *νῦν* αντιδιαστέλλεται με το προηγούμενο *πρότερον*. Δύο χρονικά επιρρήματα, εκ των οποίων το *πρότερον* αναφέρεται σε μία περίοδο που δεν ομολογείται, αλλά φωτογραφίζεται ως εκείνη των Περσικών πολέμων, και σίγουρα πριν την έναρξη του Πελοποννησιακού πολέμου. Το *νῦν* προσδιορίζει μία χρονική στιγμή του παρόντος, η οποία όμως δεν μπορεί εύκολα να προσδιοριστεί. Το μόνο σίγουρο είναι πως αναφέρεται στα έτη μετά τον Πελοποννησιακό πόλεμο και την ανάληψη της ηγεμονίας από τους Σπαρτιάτες. Μέχρι πού όμως μπορεί να πάει αυτή περίοδος είναι αδιευκρίνιστο, διότι όλα εξαρτώνται από την ερμηνεία που θα δώσουμε στο επίρρημα *πάλιν*: (i) αν το *πάλιν* ερμηνευθεί με σημασία *‘τόπου’*, τότε σημαίνει *‘πίσω – ανάποδα’*, και πρέπει να συνταχθεί με το *διακωλύειν*. Σ’ αυτήν την περίπτωση η πρόταση μεταφράζεται: *«τώρα όμως πολλοί παρακινούν ο ένας τον άλλον προκειμένου να εμποδίσουν προς την αντίθετη κατεύθυνση αυτούς να εξουσιάζουν»*, δηλ. να τους αναγκάσουν να εγκαταλείψουν την ηγεμονία της Ελλάδος. Μια τέτοια όμως ερμηνεία τοποθετεί το *νῦν* στο χρονικό διάστημα που οι Λακεδαιμόνιοι είχαν την ηγεμονία, δηλ. μεταξύ των ετών 404 και 371 π.Χ., όπου με την μάχη στα Λεύκτρα την εγκαταλείπουν. (ii) αν το *πάλιν* ερμηνευθεί με σημασία *‘χρόνου’*, τότε σημαίνει *‘εκ νέου – ξανά’*, και πρέπει να συνταχθεί με το *ἄρξαι*. Σ’ αυτήν την περίπτωση η πρόταση μεταφράζεται: *«τώρα όμως πολλοί παρακαλούν ο ένας τον άλλον προκειμένου να εμποδίσουν αυτούς να πάρουν εκ νέου (ξανά) την ηγεμονία στην Ελλάδα»*. Και μία τέτοια ερμηνεία σημαίνει ότι το *νῦν* αναφέρεται στο χρονικό διάστημα εκείνο, που οι Λακεδαιμόνιοι έχουν χάσει την ηγεμονία, και προσπαθούν να την ανακτήσουν, δηλ. μετά το 370 π.Χ. **γιγνομένων**: κατηγορηματική μετοχή από το *θαυμάζειν*. **πειθόμενοι**: κατηγορηματική μετοχή από το *φανεροὶ εἰσὶ*.

XV

Βούλομαι δὲ καὶ ἄς βασιλεῖ πρὸς τὴν πόλιν συνθήκας ὁ Λυκούργος ἐποίησε διηγῆσασθαι· μόνη γὰρ δὴ αὕτη ἀρχὴ διατελεῖ οἷαπερ ἐξ ἀρχῆς κατεστάθη· τὰς δὲ ἄλλας πολιτείας εὗροι ἂν τις μετακεκινημένας καὶ ἔτι καὶ νῦν μετακινουμένας. ἔθηκε γὰρ θύειν μὲν βασιλέα πρὸ τῆς πόλεως τὰ δημόσια ἅπαντα, ὡς ἀπὸ [τοῦ] θεοῦ ὄντα, καὶ στρατιὰν ὅποι ἂν ἡ πόλις ἐκπέμπῃ ἡγεῖσθαι. ἔδωκε δὲ καὶ γέρα ἀπὸ τῶν θυομένων λαμβάνειν, καὶ γῆν δὲ ἐν πολλαῖς τῶν περιοίκων πόλεων ἀπέδειξεν ἐξάιρετον τοσαύτην ὥστε μήτ' ἐνδεῖσθαι τῶν μετρίων μήτε πλούτῳ ὑπερφέρειν. ὅπως δὲ καὶ οἱ βασιλεῖς ἔξω σκηνοῖεν, σκηνὴν αὐτοῖς δημοσίαν ἀπέδειξε, καὶ διμοιρίᾳ γε ἐπὶ τῷ δείπνῳ ἐτίμησεν, οὐχ ἵνα διπλάσια καταφάγοιεν, ἀλλ' ἵνα καὶ ἀπὸ τοῦδε τιμῆσαι ἔχοιεν εἴ τινα βούλοιντο. ἔδωκε δ' αὖ καὶ συσκήνους δύο ἑκατέρῳ προσελέσθαι, οἱ δὲ καὶ Πύθιοι καλοῦνται. ἔδωκε δὲ καὶ πασῶν τῶν συνῶν ἀπὸ τόκου χοῖρον λαμβάνειν, ὡς μήποτε ἀπορήσαι βασιλεὺς ἱερῶν, ἦν τι δεηθῇ θεοῖς συμβουλευέσασθαι. καὶ πρὸς τῇ οἰκίᾳ δὲ λίμνη ὕδατος <ἀφθονίαν> παρέχει· ὅτι δὲ καὶ τοῦτο πρὸς πολλὰ χρήσιμον, οἱ μὴ

ἔχοντες αὐτὸ μᾶλλον γινώσκουσι. καὶ ἔδρας δὲ πάντες ὑπανίστανται βασιλεῖ, πλὴν οὐκ ἔφοροι ἀπὸ τῶν ἐφορικῶν δίφρων. καὶ ὅρκους δὲ ἀλλήλοις κατὰ μῆνα ποιοῦνται, ἔφοροι μὲν ὑπὲρ τῆς πόλεως, βασιλεὺς δὲ ὑπὲρ ἑαυτοῦ. ὁ δὲ ὅρκος ἐστὶ τῷ μὲν βασιλεῖ κατὰ τοὺς τῆς πόλεως κειμένους νόμους βασιλεύσειν, τῇ δὲ πόλει ἐμπεδορκοῦντος ἐκείνου ἀστυφέλικτον τὴν βασιλείαν παρέξειν. αὗται μὲν οὖν αἱ τιμαὶ οἴκοι ζῶντι βασιλεῖ δέδονται, οὐδέν τι πολὺ ὑπερφέρουσαι τῶν ιδιωτικῶν· οὐ γὰρ ἐβουλήθη οὔτε τοῖς βασιλεῦσι τυραννικὸν φρόνημα παραστήσαι οὔτε τοῖς πολίταις φθόνον ἐμποιῆσαι τῆς δυνάμεως. αἱ δὲ τελευτήσαντι τιμαὶ βασιλεῖ δέδονται, τῇδε βούλονται δηλοῦν οἱ Λυκούργου νόμοι ὅτι οὐχ ὥς ἀνθρώπους ἀλλ' ὥς ἥρωας τοὺς Λακεδαιμονίων βασιλεῖς προτετιμήκασιν.

Θέλω ἐπίσης να αναφέρω και ποιο καθεστώς θέσπισε ο Λυκούργος για τον βασιλιά απέναντι στην πόλη. Το πολίτευμα αυτό είναι το μόνο που υπάρχει όπως ακριβώς για πρώτη φορά οργανώθηκε, ενώ είναι δυνατόν να βρει κάποιος άλλα πολιτεύματα να έχουν μεταβληθεί, και ακόμη και τώρα να μεταβάλλονται. Θέσπισε λοιπόν ο Λυκούργος ο βασιλιάς να εκτελεί όλες τις δημόσιες θυσίες στο όνομα της πόλεως, διότι πιστευόταν ότι είχε θεϊκή καταγωγή, και όπου τυχόν η πόλη στέλνει στρατεύματα, αυτός να έχει την ηγεσία. Του έδωσε επίσης το δικαίωμα να παίρνει μερίδιο από τις θυσίες ζώων, αλλά επίσης καθόρισε εδαφικές εκτάσεις σε πολλές από τις πόλεις των περριοίκων με ιδιαίτερη ευφορία, με συνέπεια να μη λείπουν από τον βασιλιά τα απολύτως απαραίτητα, αλλά ούτε και να ξεχωρίζει για τα πλούτη του. Και προκειμένου και οι βασιλείς να ζουν σε σκηνές μακριά από το σπίτι τους, καθόρισε γι' αυτούς μία δημόσια σκηνή, και τους τίμησε με διπλή μερίδα φαγητού, όχι για να τρώνε διπλάσια ποσότητα, αλλά για να μπορούν να εκφράσουν την εκτίμησή τους σε κάποιον, σε περίπτωση που ήθελαν. Όρισε επίσης το δικαίωμα και στους δύο βασιλείς να επιλέξουν δύο συντρόφους για το δείπνο, οι οποίοι ονομάζονται Πύθιοι. Τους έδωσε επίσης το δικαίωμα να παίρνουν από κάθε χοίρο που γεννά, ένα νεογέννητο, για να μην βρεθεί ποτέ ο βασιλιάς χωρίς σφάγιο, σε περίπτωση που θελήσει να πάρει χρησμό από τους θεούς. Επίσης μία λίμνη κοντά στο σπίτι του προσφέρει αφθονία ύδατος. Και ότι αυτό εδώ το μέτρο είναι χρήσιμο σε πολλές περιπτώσεις, αυτό το ξέρουν καλύτερα όσοι το στερούνται. Και όλοι σηκώνονται από το κάθισμά τους εμπρός στον βασιλιά, εκτός από τους εφόρους, όταν κάθονται στις ειδικές θέσεις των εφόρων. Και οι βασιλείς ανταλλάσσουν μεταξύ τους όρκους κάθε μήνα, οι έφοροι υπέρ του συμφέροντος της πόλεως, ενώ ο βασιλιάς προς το συμφέρον το δικό του. Και ο όρκος για τον βασιλιά είναι ότι θα βασιλεύσει σύμφωνα με τους νόμους της πόλεως, και για την πόλη ότι θα καταστήσει το βασιλικό αξίωμα ακλόνητο, υπό την προϋπόθεση ότι εκείνος μένει πιστός στον όρκο που έχει δώσει στην πόλη. Αυτές λοιπόν οι διακρίσεις προσφέρονται στον βασιλιά, όσο ζει στο σπίτι του, χωρίς να ξεχωρίζουν ιδιαίτερα πολύ από αυτές που προσφέρονται στους απλούς πολίτες. Διότι ο Λυκούργος δεν θέλησε ούτε στους βασιλείς να δημιουργήσει μία αντίληψη αυταρχική, ούτε στους πολίτες να εμφυσησει το μίσος για την βασιλική δύναμη. Και όποιες τιμές αποδίδονται στον βασιλιά, όταν πεθάνει, έτσι ακριβώς θέλουν οι νόμοι του Λυκούργου να δηλώσουν ότι έχουν αποδώσει τιμές στους βασιλείς των Σπαρτιατών εδώ και καιρό όχι ως ανθρώπους, αλλά ως ήρωες

ἄς...ἐποίησεν: πλάγια ερώτηση αντικείμενο στο διηγήσασθαι. **μόνη:** κατηγορηματικός προσδιορισμός. **οἷαπερ..κατεστάθη:** <ἡ ἀρχή> αναφορική πρόταση σε θέση κατηγορουμένου από το διατελεῖ. Το οἷα σε θέση επιρρηματικού κατηγορουμένου του αποτελέσματος 'κατεστάθη ὥστε οἷαπερ εἶναι' **θύειν,** **ἡγεῖσθαι:** συμπερασματικά απαρέμφата από το ἔθηκε. **ὥς ἀπὸ τοῦ θεοῦ ὄντα:** 'επειδή πιστεύουν ότι ο βασιλιάς έχει θεϊκή καταγωγή'. Αιτιολογική μετοχή υποκειμενικής αιτιολογίας λόγω του ὥς. **γῆν** **ἐξάιρετον:** 'μία εδαφική έκταση που να είναι ιδιαιτέρως σημαντική'. Κατηγορηματικός προσδιορισμός. **ὅπως δέ...σκηνοῖεν:** τελική πρόταση με ευκτική λόγω εξαρτήσεως από ιστορικό χρόνο. **σκηνήν δημοσίαν:** 'σκηνή που ήταν δημόσια', επιθετικός προσδιορισμός. **Διμοιρία:** δοτική του μέσου, 'διμοιρία,

ή = το διπλό μερίδιο'. **ἵνα...καταφάγοιεν...ἵνα ἔχοιεν:** δύο τελικές προτάσεις με ευκτική λόγω εξαρτήσεως από ιστορικό χρόνο ἐτίμησεν. **τιμῆσαι ἔχοιεν:** 'να μπορούν να τιμούν', ἔχω + απαρέμφατο = δύναμαι να...' **ἐκατέρω:** και στους δύο βασιλείς. **ὥς μήποτε ἀπορῆσαι:** συμπερασματική πρόταση με απαρέμφατο για να εκφράσει συγχρόνως και τον σκοπό. **οἱ μὴ ἔχοντες αὐτό:** 'όσοι δεν διαθέτουν κοντά στο σπίτι τους νερό'. **ἀλλήλοις:** 'μεταξύ τους', δηλ. βασιλείς και έφοροι. **τῷ βασιλεῖ, τῇ δὲ πόλει:** δοτικές της αναφοράς, 'για τον βασιλιά, για την πόλη'. **ἐμπεδορκοῦντος ἐκείνου:** γενική απόλυτη, υποθετική μετοχή. **ἀστυφέλικτον:** 'ὥστε ἀστυφέλι κτον εἶναι', συμπερασματικό κατηγορούμενο. **οὐδὲν τι:** 'καθόλου σε κάτι', οὐδέν: επιρρηματικά 'καθόλου', τί: αιτιατική αναφοράς 'σε κάτι'.